

EKSPERTYZA PN.

**Edukacja akademicka
w zakresie rozwiązywania
konfliktów w polskich
uczelniach wyższych**

EKSPERTYZA PN.

**Edukacja akademicka
w zakresie rozwiązywania
konfliktów w polskich
uczelniach wyższych**

Wrocław, wrzesień 2024

Opracowanie powstało w ramach projektu pn. „Mediacje akademickie na rzecz środowiska studenckiego Uniwersytetu Wrocławskiego”: Zadanie publiczne współfinansowane ze środków otrzymanych w 2024 r. od Ministra Nauki w ramach konkursu „Organizowanie i animowanie działań na rzecz środowiska akademickiego”.

Autorka:

Dr hab. Dorota Moroń prof. Uniwersytetu Wrocławskiego ORCID:0000-0002-9242-7305

Towarzystwo Edukacji Obywatelskiej

Ul. Koszarowa 3

51-149 Wrocław

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Zadanie publiczne współfinansowane ze środków otrzymanych w 2024 r od Ministra Nauki w ramach konkursu „Organizowanie i animowanie działań na rzecz środowiska akademickiego”.

SPIS TREŚCI

Od kierunku studiów do treści programowych – filozofia kształcenia w szkolnictwie wyższym	4
Nabywanie przez studentów kwalifikacji związanych z konfliktami i ich rozwiązywaniem – metodologia badania	6
Kierunki studiów o nazwach powiązanych z analizą konfliktów i ich rozwiązywaniem	10
Studia I, II stopnia i jednolite magisterskie	10
Studia podyplomowe	14
Efekty uczenia się związane z problematyką konfliktów i ich rozwiązywaniem	17
Zajęcia (przedmioty) związane z i ich rozwiązywaniem	26
Przedmioty oferowane na kierunkach realizujących efekty uczenia się związane z konfliktami i ich rozwiązywaniem	26
Przedmioty związane z konfliktami i ich rozwiązywaniem oferowane studentom wyższych uczelni	29
Wnioski	33

OD KIERUNKU STUDIÓW DO TREŚCI PROGRAMOWYCH – FILOZOFIA KSZTAŁCENIA W SZKOLNICTWIE WYŻSZYM

Realizacja działań edukacyjnych oraz nadawanie kwalifikacji są w Polsce realizowane zarówno przez instytucje systemu oświaty i szkolnictwa wyższego, jak też przez inne podmioty zajmujące się realizacją zadań edukacyjnych (prowadzące np. szkolenia). Kwalifikacja to określony „zestaw efektów uczenia się w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych, nabytych w edukacji formalnej, edukacji pozaformalnej lub poprzez uczenie się nieformalne, zgodnych z ustalonymi dla danej kwalifikacji wymaganiami, których osiągnięcie zostało sprawdzone w walidacji oraz formalnie potwierdzone przez uprawniony podmiot certyfikujący”¹. Istotne jest więc, że kwalifikacje nabywane podczas edukacji obejmują efekty uczenia się należące do trzech kategorii: wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych, czyli tego, co „człowiek wie i rozumie, co potrafi wykonać, a także to, do jakich zobowiązań jest przygotowany”². Edukacja wyższa umożliwia uzyskanie kwalifikacji na poziomie 6, 7 lub 8 Polskiej Ramy Kwalifikacji. Są to najbardziej zaawansowane kwalifikacje ujęte w ramie kwalifikacji.

Kształcenie na studiach wyższych prowadzą uczelnie, które realizując zadania związane z edukacją muszą opierać się na wytycznych określonych w ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce³ oraz rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów⁴. Uczelnie prowadzi kształcenie na studiach na określonym kierunku, poziomie (I, II stopnia lub jednolitych magisterskich) i profilu (praktycznym lub ogólnoakademickim), przyporządkowując studia do określonej dyscypliny naukowej lub wskazując dyscyplinę wiodącą, gdy studia są przyporządkowane do więcej niż jednej dyscypliny. Uczelnie może również prowadzić studia podyplomowe i inne formy kształcenia. Uczelnie sama określa nazwę kierunku studiów oraz program studiów. W ramach programu studiów określone muszą być efekty uczenia się, opis procesu prowadzącego do uzyskania efektów uczenia się oraz liczba punktów ECTS przypisana do zajęć⁵. Program studiów zawiera m.in. określenie formy (lub form) studiów, liczbę semestrów, liczbę punktów ECTS, tytuł zawodowy jaki nadaje się absolwentowi, zajęcia lub grupy zajęć (np. moduły) wraz z przypisanymi do nich efektami uczenia się oraz treściami programowymi, łączną liczbę godzin zajęć, a także sposoby weryfikacji i oceny efektów uczenia się osiągniętych przez studenta w trakcie całego cyklu kształcenia⁶. Projektowanie kierunku studiów przebiega więc od określenia nazwy kierunku, przez sformułowanie efektów uczenia się, po określenie zajęć (przedmiotów), które będzie realizował student oraz przypisanie przedmiotom takich efektów uczenia się i treści programowych, które pozwolą absolwentowi osiągnąć efekty uczenia się określone dla danego kierunku studiów (ryc. 1.).

1 Kwalifikacja, <https://kwalifikacje.gov.pl/o-zsk/informacja-o-zsk/57-podstawowe-pojecia/224-kwalifikacja>, 27.07.2024.

2 Efekty uczenia się, <https://kwalifikacje.gov.pl/57-podstawowe-pojecia/220-efekty-uczenia-sie>, 20.07.2024.

3 Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz.U. z 2023 r., poz. 742, tekst ujednolicony ze zm.

4 Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów, Dz.U. z 2023 r., poz. 2787, tekst ujednolicony.

5 Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz.U. z 2023 r., poz. 742, tekst ujednolicony ze zm.

6 Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów, Dz.U. z 2023 r., poz. 2787, tekst ujednolicony.

Ryc. 1. Projektowanie kierunków studiów

Źródło: Opracowanie własne.

Jak już wspomniano, uczelnie samodzielnie określają nazwy kierunków studiów oraz budują efekty uczenia się (odnosząc się w tym obszarze do Polskiej Ramy Kwalifikacji) stąd w systemie szkolnictwa wyższego występuje duża różnorodność nazw kierunków studiów, efektów uczenia się oraz przedmiotów realizowanych w ramach określonych kierunków. Dla przykładu kierunki takie jak: Administracja i Administracja publiczna czy Administracja i biznes oraz Biznes i administracja⁷ mogą – pomimo nieco innych nazw – realizować bardzo podobne (czy wręcz identyczne) efekty uczenia się oraz zajęcia, ale mogą też mieć odmienne efekty uczenia się i zajęcia. Na realizowanym na wielu uczelniach kierunku Administracja efekty uczenia się i przedmioty mogą być podobne, ale mogą być zupełnie inne. System ten nie daje więc możliwości prostego porównania nazw kierunków, efektów uczenia się i siatek programowych.

⁷ Studia prowadzone na określonym kierunku, RAD-on, <https://radon.nauka.gov.pl/dane/studia-prowadzone-na-okreslonym-kierunku?pageNumber=1&pageSize=50&fieldName=name&sortOrder=ASC&name=Administracja%20i%20biznes&name=Biznes%20i%20administracja&name=Administracja%20publiczna&name=Administracja>, 27.07.2024.

NABYWANIE PRZEZ STUDENTÓW KWALIFIKACJI ZWIĄZANYCH Z KONFLIKTAMI I ICH ROZWIĄZYWANIEM – METODOLOGIA BADANIA

Słowo konflikt pochodzi od łacińskiego *conflictus*, które oznacza zderzenie⁸. Słownik Języka Polskiego definiuje konflikt jako: „przedłużającą się niezgodę między stronami”, „działania zbrojne będące wynikiem takiej niezgody” oraz „różnice między wartościami, postawami itp., której nie sposób usunąć”⁹. Najogólniej konflikt można określić jako proces społeczny mający miejsce pomiędzy jednostkami, grupami społecznymi lub innymi podmiotami (organizacjami, państwami), który wynika ze sprzeczności celów, interesów, poglądów, wartości i powoduje narastanie wrogości między nimi. Monika Wichłacz wskazuje, że „konflikt to proces zachodzący pomiędzy dwoma lub więcej podmiotami, które posiadają sprzeczne cele, interesy i poglądy oraz dążą do osiągnięcia pożądanego dóbr materialnych i niematerialnych, napotykając na przeciwdziałanie przeciwnika”¹⁰. Wskazuje również, odwołując się do Leszka Sobkowiaka, że zgodnie z kryterium podmiotowym wyróżnić można konflikty: intrapersonalny, interpersonalny, międzygrupowy, międzyorganizacyjny i międzynarodowy¹¹.

Ze względu na fakt, że sprzeczności prowadzące do konfliktu mogą mieć charakter wewnętrzny albo zewnętrzny i występować między jednostkami, grupami, organizacjami czy państwami, mogą przebiegać na różnych płaszczyznach, mieć różne przyczyny, przebieg i skutki, mogą występować różne sposoby jego rozwiązywania, konflikt jest zjawiskiem wielowymiarowym i niezwykle złożonym, a jego analiza – w różnych aspektach – zajmuje się wiele dyscyplin naukowych, m.in. nauki o polityce, socjologia, stosunki międzynarodowe, nauki o bezpieczeństwie, psychologia, zarządzanie i prawo. Można więc wskazać, że wielu studentów – w jakimś zakresie – spotyka się w trakcie swoich studiów z problematyką konfliktów i ich rozwiązywania. Jednocześnie zdiagnozowanie dydaktyki w obszarze konfliktów i ich rozwiązywania, ze względu na różnorodność kierunków studiów, efektów uczenia się oraz zajęć (przedmiotów) jest bardzo trudne.

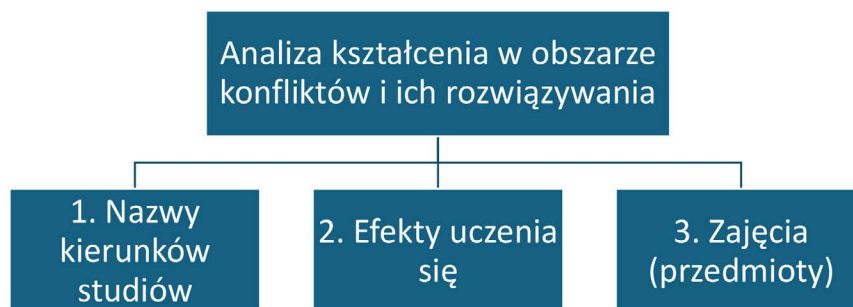
Analizę kształcenia studentów w obszarze związanym z konfliktami i ich rozwiązywaniem przeprowadzono w trzech obszarach odnoszących się do kluczowych elementów realizacji studiów: nazw kierunków studiów, efektów uczenia się oraz realizowanych na kierunkach przedmiotów (ryc. 2.).

8 Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/konflikt;3924920.html>, 27.07.2024.

9 Słownik Języka Polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/sjp/konflikt;2564275.html>, 27.07.2024.

10 M. Wichłacz, Konflikt, [w:] M. Cetera, M. Tabernačka (red.), *Leksykon mediacji*, Difin, Warszawa 2023, s. 119.

11 Ibidem, s. 121.

Ryc. 2. Analiza kształcenia studentów w obszarze związanym z konfliktami i ich rozwiązywaniem

Źródło: Opracowanie własne.

1. Nazwy kierunków studiów

Analiza nazw kierunków studiów wiąże się z założeniem poszukiwania kierunków, które nastawione są w największym zakresie na nabywanie kwalifikacji związanych z konfliktami i ich rozwiązywaniem, co znajduje swoje odzwierciedlenie w nazwie kierunku studiów. Analizę kierunków studiów w kontekście występowania kierunków o nazwach powiązanych z analizą konfliktów i ich rozwiązywaniem przeprowadzono dla studiów I i II stopnia, studiów jednolitych magisterskich oraz studiów podyplomowych:

- W przypadku studiów I, II stopnia i jednolitych magisterskich w oparciu o bazę systemu RAD-on, zawierającą zestawienie wszystkich kierunków studiów prowadzonych na polskich uczelniach wyższych¹²,
- W przypadku studiów podyplomowych, o których informacje nie są zbierane w ramach Zintegrowanej Sieci Informacji o Nauce i Szkolnictwie Wyższym, w oparciu o dostępne komercyjne wyszukiwarki studiów podyplomowych¹³.

Wyszukiwanie kierunków przeprowadzono w oparciu o słowa kluczowe wyodrębnione jako podstawowe w obszarze konfliktów i ich rozwiązywania, takie, jak: konflikt, rozwiązywanie, mediacje, negocjacje, spór, kryzys. Kwalifikacji dokonywano na podstawie jakościowej analizy przynależności danego kierunku studiów do obszaru powiązanego z analizą konfliktów i ich rozwiązywaniem. Wyróżniając kierunki studiów odrębnie traktowano każdy kierunek realizowany na konkretnej uczelni.

¹² Studia prowadzone na określonym kierunku, RAD-on, <https://radon.nauka.gov.pl/dane/studia-prowadzone-na-okreslonym-kierunku>, 01.08.2024.

¹³ Studia Podyplomowe 2024, <https://www.otouczenie.pl/artykul/1535/Studia-Podyplomowe>; Katalog Studiów Podyplomowych, <https://www.studiapodyplomie.pl/>; Studia Podyplomowe, <https://www.studiapodyplomowe.info/>; Studia Podyplomowe, <https://studiapodyplomowe.net.pl/studia-podyplomowe/>, 01.08.2024.

2. Efekty uczenia się dla kierunków studiów

Analiza efektów uczenia się dla kierunków studiów przeprowadzona została w celu wyodrębnienia kierunków studiów, które ukierunkowane są w większym zakresie na analizę konfliktów i ich rozwiązywanie, co znajduje swoje odzwierciedlenie w występowaniu problematyki związanej z konfliktami i ich rozwiązywaniem w efektach uczenia się dla kierunku studiów. Analizę przeprowadzono dla kierunków studiów obszarowo powiązanych z problematyką konfliktów i ich rozwiązywania, a więc kierunków z obszarów:

- Administracji;
- Zarządzania;
- Ekonomii;
- Nauk o polityce;
- Stosunków międzynarodowych;
- Bezpieczeństwa;
- Socjologii;
- Pedagogiki;
- Psychologii.

Kwalifikując dany kierunek brano pod uwagę obszar mierzony nazwą i dominującymi treściami programowymi, nie zaś przynależność dyscyplinową kierunku.

Analizę przeprowadzono dla kierunków studiów realizowanych na dziesięciu największych pod względem liczby studentów uczelniach publicznych. Należą do nich:

- Uniwersytet Warszawski;
- Uniwersytet Jagielloński w Krakowie;
- Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu;
- Uniwersytet Łódzki;
- Politechnika Warszawska;
- Politechnika Wrocławska;
- Uniwersytet Wrocławski;
- Uniwersytet Gdański;
- Uniwersytet Śląski w Katowicach;
- Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie.

Studia na I i II stopniu na tym samym kierunku traktowane były jako dwa odrębne kierunki ze względu na różne efekty uczenia się dla tych studiów. Łącznie przeprowadzono analizę efektów uczenia się dla 182 kierunków studiów. Podkreślić należy, że nie zawsze możliwe było odnalezienie efektów uczenia się dla określonego kierunku studiów, co spowodowało wyeliminowanie 8 zakwalifikowanych wcześniej do analizy kierunków studiów. Wyszukiwanie efektów uczenia się przeprowadzono w oparciu o słowa kluczowe wyodrębnione jako podstawowe w obszarze konfliktów i ich rozwiązywania, takie, jak: konflikt, rozwiązywanie, mediacje, negocjacje, spór, kryzys. Kwalifikacji dokonywano na podstawie jakościowej analizy przynależności danego efektu uczenia się do obszaru powiązanego z analizą konfliktów i ich rozwiązywaniem.

3. Zajęcia (przedmioty)

Analiza nazw zajęć (przedmiotów, modułów) prowadzonych przez uczelnie zrealizowana została w celu zebrania informacji o oferowanych zajęciach dydaktycznych, które dotyczą problematyki konfliktów i ich rozwiązywania. Oczywiście pamiętać należy, że kwestie związane z konfliktami i ich rozwiązywaniem mogą być podejmowane nawet jeśli nie są uwypuklone w nazwie zajęć (np. na zajęciach z socjologii, psychologii społecznej, historii itp.), jednak uznano, że nazwa przedmiotu determinuje zakres poruszania określonej tematyki w ramach przedmiotu. Wyszukiwanie przedmiotów przeprowadzone zostało dla dziesięciu największych pod względem liczby studentów publicznych uczelni. Należą do nich:

- Uniwersytet Warszawski;
- Uniwersytet Jagielloński w Krakowie;
- Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu;
- Uniwersytet Łódzki;
- Politechnika Warszawska;
- Politechnika Wrocławska;
- Uniwersytet Wrocławski;
- Uniwersytet Gdański;
- Uniwersytet Śląski w Katowicach;
- Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie.

Podkreślić należy, że na tych uczelniach na 31 grudnia 2022 roku uczyło się łącznie 245 509 studentów, co stanowiło 20,2% ogólnej liczby studentów uczących się na 446 uczelniach¹⁴.

Wyszukiwanie przedmiotów dokonano przy wykorzystaniu baz Uniwersyteckich Systemów Obsługi Studiów w przypadku dziewięciu uczelni oraz bazy systemu eUczelnia dla Uniwersytetu Gdańskiego, który nie posługuje się systemem USOS. Wyszukiwanie przedmiotów przeprowadzono w oparciu o słowa kluczowe wyodrębnione jako podstawowe w obszarze konfliktów i ich rozwiązywania, takie, jak: konflikt, rozwiązywanie, mediacje, negocjacje, spór, kryzys. Kwalifikacji dokonywano na podstawie jakościowej analizy przynależności danego przedmiotu do obszaru powiązanego z analizą konfliktów i ich rozwiązywaniem.

Systemy uczelni nie wskazują w każdym przypadku na przypisanie danego przedmiotu do określonego kierunku studiów, dodatkowo na uczelniach występują przedmioty (głównie w puli przedmiotów fakultatywnych), na które uczęszczają mogą studenci z różnych kierunków studiów. Stąd nie było możliwe przyporządkowanie zidentyfikowanych przedmiotów do kierunków studiów. W celu wyeliminowania przedmiotów, które pomimo występowania w siatkach zajęć nie są realizowane, w analizie – tam, gdzie było to możliwe – uwzględniono przedmioty, na które chociaż w jednym semestrze z lat 2022/2023, 2023/2024 i 2024/2025 prowadzone były zapisy, systemy nie pokazują jednak, które przedmioty faktycznie były realizowane i ilu studentów na nie uczęszczało. W przypadku występowania przedmiotów o tej samej nazwie przedmiot był liczony raz dla każdego wydziału, który realizował przedmiot. Podkreślić należy, że taki sposób przeszukiwania umożliwia zidentyfikowanie realizowanych w danych uczelniach przedmiotów, ale nie daje pewności, iż zebrane zostały wszystkie przedmioty. Szczególnie zwrócić tu należy uwagę na problem z identyfikacją przedmiotów prowadzonych na Uniwersytecie Gdańskim, w przypadku którego system umożliwia ograniczony dostęp do danych. Łącznie zebrano i przeanalizowano 586 przedmiotów.

¹⁴ Studenci, RAD-on, https://radon.nauka.gov.pl/raporty/studenci_2022, 15.08.2024.

KIERUNKI STUDIÓW O NAZWACH POWIĄZANYCH Z ANALIZĄ KONFLIKTÓW I ICH ROZWIĄZYWANIEM

Studia I, II stopnia i jednolite magisterskie

Analiza nazw kierunków studiów wskazuje, że w przypadku studiów II stopnia oraz studiów jednolitych magisterskich można zidentyfikować trzy kierunki studiów, których nazwa sugeruje powiązanie z problematyką konfliktów i ich rozwiązywania. Te kierunki to:

- Etyka: mediacje i negocjacje, studia I stopnia realizowane na Uniwersytecie Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie,
- Etyka: mediacje i negocjacje, studia II stopnia realizowane na Uniwersytecie Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie,
- Komunikacja wizerunkowo-mediacyjna, studia II stopnia, realizowane na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Studia na kierunku Etyka: mediacje i negocjacje realizowane są w Instytucie Dziennikarstwa i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie na poziomie studiów I i II stopnia¹⁵. Są one przyporządkowane do filozofii jako dyscypliny wiodącej, a dodatkowo do psychologii, nauk prawnych, a studia I stopnia również do socjologii¹⁶.

W przypadku studiów I stopnia efekty uczenia się dla tego kierunku studiów dotyczą nabycia wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych w obszarze etyki, ale również w obszarze komunikowania, konfliktów i ich rozwiązywania oraz prowadzenia procesów negocjacji i mediacji. Efekty uczenia się powiązane z konfliktami i ich rozwiązywaniem obejmują następujące efekty:

- W zakresie wiedzy: 1) „Ma pogłębioną wiedzę odnośnie procesów komunikowania interpersonalnego, ich przebiegu i zakłóceń, posiada wiedzę o konfliktach społecznych i sposobach ich rozwiązywania, techniki wpływu na ludzi, przebieg procesów mediacji i negocjacji”; 2) „Ma wiedzę dotyczącą norm i wartości społecznie obowiązujących o charakterze moralnym i prawnym, zna regulacje prawne dotyczące prowadzenia mediacji, posiada wiedzę na temat konfliktów rodzinnych i społecznych, zna zasady sporządzania umów negocjacyjnych. Zna i rozumie podstawowe pojęcia i zasady z zakresu ochrony własności intelektualnej, przemysłowej i prawa autorskiego oraz formy rozwoju indywidualnej przedsiębiorczości”.
- W zakresie umiejętności: 1) „Potrafi formułować i analizować problemy badawcze i zawodowe oraz dobiera możliwe optymalne metody ich rozwiązywania w zakresie konfliktów moralnych, sporów

15 Kierunki i specjalności, <https://idsm.uken.krakow.pl/studia/kierunki-i-specjalnosci/>, 05.08.2024.

16 Etyka – mediacje i negocjacje, https://idsm.uken.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/84/2022/09/Etyka_MiN_I_st_ST_2022-23.pdf, 05.08.2024; Etyka – mediacje i negocjacje, https://idsm.uken.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/84/2022/09/Etyka_MiN_II_st_ST_2022-23.pdf, 05.08.2024.

i konfliktów społecznych w rodzinie i innych instytucjach, w zmieniającym się środowisku polietnicznym i wielokulturowym współczesnego społeczeństwa RP i UE”; 2) „Potrafi samodzielnie rozwijać , pogłębiać i wykorzystywać swoją wiedzę z zakresu etyki, nauk społecznych i prawa, posługiwać się właściwymi metodami interpretacji tekstów etycznych, prawnych, zjawisk społecznych i postaw moralnych, samodzielnie rozwija umiejętności mediatorsko-negocjacyjne”.

- W zakresie kompetencji społecznych: 1) „Samodzielnie i odpowiedzialnie podejmuje zadania zawodowe mediatora i negocjatora. Rozumie potrzebę ciągłego rozwoju osobistego i zawodowego. Jest świadomy posiadanych kompetencji; rozumie wartość uczestniczenia w rozmaitych formach życia kulturalnego dla osobistego i zawodowego rozwoju”¹⁷.

Absolwent studiów I stopnia na kierunku Etyka: mediacje i negocjacje – zgodnie z profilem absolwenta „ma wiedzę dotyczącą sposobów komunikowania interpersonalnego, zawodowego i społecznego, wiedzę z zakresu psychologii konfliktu oraz mediacji i negocjacji. Zna regulacje prawne dotyczące przeprowadzania mediacji i negocjacji, strategii i technik negocjacyjnych oraz stylów mediacji. Zna metody perswazji i wywierania wpływu. Posiada rozwinięte umiejętności obserwowania, diagnozowania, racjonalnego oceniania danych sytuacji, analizowania motywów i wzorców ludzkich zachowań oraz prowadzenia rozmowy z interesariuszami. Potrafi analizować i wyjaśniać przyczyny konfliktów, potrafi wybierać strategie i techniki negocjacyjne oraz właściwe procedury stosowane w mediacjach. Posiada umiejętność spisywania umów i konstruowania ugód mediacyjnych. Umie przygotowywać ustne wystąpienia jako mediator i negocjator. (...) Rozumie konieczność stosowania etycznych zasad w mediacjach i negocjacjach. (...) Zna etyczne sposoby rozwiązywania konfliktów. Potrafi przeprowadzać mediacje w sprawach rodzinnych, cywilnych i karnych zachowując kulturę etyczną”¹⁸.

Uczelnia wskazuje, że absolwent jest przygotowany do wykonywania zawodu negocjatora i mediatora, uzyskuje kwalifikacje m.in. w zakresie „wiedzy praktycznej dotyczącej komunikacji interpersonalnej i psychologii konfliktu; strategii i praktyk negocjacyjnych oraz metod prowadzenia mediacji w ramach różnych sytuacji: rodzinnych i zawodowych; technik przekształcania sytuacji konfliktowych w konstruktywne poszukiwanie rozwiązań; metod perswazji i skutecznego przekonywania; reguł samodzielnego prowadzenia mediacji i negocjacji w różnych sytuacjach życiowych i zawodowych; umiejętności konstruowania ugód i umów negocjacyjnych”¹⁹.

Analiza zajęć realizowanych na kierunku Etyka: mediacje i negocjacje i stopnia wskazuje, że studenci mają obowiązek zrealizowania następujących zajęć dotyczących konfliktów i ich rozwiązywania:

- Wprowadzenie do mediacji i negocjacji (45 godzin);
- Podstawy prawne alternatywnych metod rozwiązywanie sporów (15 godzin);
- Profil mediatora (15 godzin);
- Profil negocjatora (15 godzin);
- Trening negocjacyjny (20 godzin);
- Mediacje w sprawach karnych i nieletnich (20 godzin);
- Mediacje w sprawach cywilnych (20 godzin);
- Konstruowanie ugód i umów mediacyjnych w sprawach cywilnych (15 godzin);
- Trening mediacyjny (20 godzin);

17 Etyka–mediacjeiniegocjacje,https://idsm.uken.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/84/2022/09/Etyka_MiN_I_st_ST_2022-23.pdf, 05.08.2024.

18 Etyka–mediacjeiniegocjacje,https://idsm.uken.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/84/2022/09/Etyka_MiN_I_st_ST_2022-23.pdf, 05.08.2024.

19 Etyka–mediacjeiniegocjacje,https://idsm.uken.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/84/2022/09/Etyka_MiN_I_st_ST_2022-23.pdf, 05.08.2024.

- Mediacje w sprawach rodzinnych (20 godzin);
- Mediacje w sprawach gospodarczych (20 godzin);
- Negocjacje (30 godzin);
- Negocjacje w zarządzaniu współpracą z kluczowymi klientami (20 godzin).

Dodatkowo w ramach zajęć do wyboru studenci mogą wybrać następujące przedmioty: Perswazje i manipulacje, Mediacje i negocjacje społeczne, Negocjacje biznesowe, Negocjacje społeczne, Alternatywne wobec Sądu sposoby rozwiązywania konfliktów (ADR) lub Emocje i impas w mediacjach²⁰.

Można więc stwierdzić, że absolwent studiów na kierunku Etyka: mediacje i negocjacje, studia I stopnia, zdobywa wiedzę, umiejętności i kompetencje w obszarze analizy i rozwiązywania konfliktów społecznych, w szczególności realizacji procesów negocjacji i mediacji. Na 31 grudnia 2023 roku na kierunku Etyka: mediacje i negocjacje I stopnia studiowało 91 osób na studiach stacjonarnych i 13 na studiach niestacjonarnych²¹.

Studia II stopnia na kierunku Etyka: mediacje i negocjacje realizują następujące efekty uczenia się związane z konfliktami i ich rozwiązywaniem:

- W zakresie wiedzy: 1) „Ma pogłębioną wiedzę odnośnie procesów komunikowania interpersonalnego, ich przebiegu i zakłóceń, posiada poszerzoną wiedzę o konfliktach społecznych i sposobach ich rozwiązywania, techniki wpływu na ludzi, przebieg procesów mediacji i negocjacji. Posiada gruntowną wiedzę z zakresu psychologii konfliktów i komunikacji”; 2) „Ma poszerzoną wiedzę dotyczącą norm i wartości społecznie obowiązujących o charakterze moralnym i prawnym, zna w pogłębiony sposób regulacje prawne dotyczące prowadzenia mediacji (w sprawach karnych, nieletnich, cywilnych, szkolnych, w trzecim sektorze), posiada wiedzę na temat konfliktów rodzinnych i społecznych, zna zasady sporządzania umów negocjacyjnych. Zna i rozumie pojęcia i zasady z zakresu ochrony i zarządzania zasobami własności intelektualnej, przemysłowej i prawa autorskiego oraz formy rozwoju indywidualnej przedsiębiorczości”.
- W zakresie umiejętności: 1) Potrafi formułować i analizować problemy badawcze i zawodowe oraz dobiera możliwe optymalne metody ich rozwiązywania w zakresie konfliktów moralnych, sporów i konfliktów społecznych w rodzinie i innych instytucjach, w zmieniającym się środowisku polietnicznym i wielokulturowym współczesnego społeczeństwa RP i UE”; 2) Potrafi samodzielnie rozwijać, pogłębiać i wykorzystywać swoją wiedzę z zakresu etyki, nauk społecznych i prawa, posługiwać się w sposób twórczy i krytyczny właściwymi metodami interpretacji tekstów etycznych, prawnych, zjawisk społecznych i postaw moralnych, prognozować i modelować złożone procesy społeczne, samodzielnie rozwija umiejętności mediatorsko-negocjacyjne oraz potrafi ukierunkowywać innych w tym zakresie”.
- W zakresie kompetencji społecznych: 1) „Samodzielnie i odpowiedzialnie podejmuje problemy zawodowe mediatora i negocjatora w nieprzewidywalnych warunkach. Rozumie potrzebę ciągłego rozwoju osobistego i zawodowego, potrafi w tym zakresie ukierunkowywać innych. Uważnie śledzi rozwój nauki dyscypliny. Jest świadomy posiadanych kompetencji; rozumie wartość uczestniczenia w rozmaitych formach życia kulturalnego dla osobistego i zawodowego rozwoju”²².

20 Etyka – mediacje i negocjacje, https://idsm.uken.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/84/2022/09/Etyka_MiN_I_st_ST_2022-23.pdf, 05.08.2024.

21 Studia prowadzone na określonym kierunku, RAD-on, <https://radon.nauka.gov.pl/dane/studia-prowadzone-na-okreslonym-kierunku>, 01.08.2024.

22 Etyka – mediacje i negocjacje, https://idsm.uken.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/84/2022/09/Etyka_MiN_II_st_ST_2022-23.pdf, 05.08.2024.

Absolwent studiów II stopnia na kierunku Etyka: mediacje i negocjacje – zgodnie z profilem absolwenta „ma ugruntowaną wiedzę dotyczącą sposobów komunikowania interpersonalnego, zawodowego i społecznego, wiedzę z zakresu psychologii konfliktu oraz mediacji i negocjacji. Zna w stopniu zaawansowanym regulacje prawne dotyczące przeprowadzania mediacji i negocjacji, strategii oraz technik negocjacyjnych. Sprawnie posługuje się metodami perswazji i wywierania wpływu. Posiada rozwiniętą umiejętność obserwowania, diagnozowania, analizowania motywów ludzkich zachowań oraz prowadzenia rozmów z interesariuszami. Potrafi w stopniu poszerzonym analizować i wyjaśniać przyczyny konfliktów, wybierać strategie i techniki negocjacyjne. Posiada umiejętność spisywania umów i konstruowania ugód mediacyjnych”²³. Uczelnia wskazuje, że absolwent jest przygotowany do samodzielnej pracy w zawodach mediatora i negocjatora²⁴.

Analiza zajęć realizowanych na kierunku Etyka: mediacje i negocjacje II stopnia wskazuje, że studenci mają obowiązek zrealizowania następujących zajęć dotyczących konfliktów i ich rozwiązywania:

- Psychologia konfliktów społecznych (30 godzin);
- Podstawy mediacji i negocjacji (15 godzin);
- Sylwetka mediatora (15 godzin);
- Sylwetka negocjatora (15 godzin);
- Prawo cywilne i rodzinne w mediacjach (30 godzin);
- Prawo karne w mediacjach (20 godzin);
- Prawo gospodarcze w mediacjach (20 godzin);
- Trening negocjacyjny (20 godzin);
- Mediacje w sprawach karnych i nieletnich (30 godzin);
- Mediacje w sprawach cywilnych (30 godzin);
- Konstruowanie ugód i umów mediacyjnych w sprawach cywilnych (15 godzin);
- Negocjacje w relacjach interpersonalnych (30 godzin);
- Mediacje w sprawach gospodarczych (20 godzin);
- Mediacje w sprawach rodzinnych (20 godzin);
- Rozwiązywanie sporów z zakresu prawa pracy (20 godzin);
- Negocjacje w biznesie (20 godzin);
- Trening mediacyjny (20 godzin).

Dodatkowo w ramach zajęć do wyboru studenci mogą wybrać następujące przedmioty: Psychologiczne aspekty mediacji i negocjacji, Mediacje rówieśnicze i mediacje szkolne oraz Mediacje i negocjacje w trzecim sektorze²⁵.

Absolwent studiów II stopnia na kierunku Etyka: mediacje i negocjacje, zdobywa pogłębioną wiedzę, umiejętności i kompetencje w obszarze analizy i rozwiązywania konfliktów społecznych, w szczególności realizacji procesów negocjacji i mediacji. Na 31 grudnia 2023 roku na kierunku Etyka: mediacje i negocjacje II stopnia studiowało 65 osób na studiach stacjonarnych²⁶.

Wskazać należy, że studia I i II stopnia na kierunku Etyka: mediacje i negocjacje realizują podobne efekty uczenia się w zakresie treściowym, w siatce zajęć występują podobne przedmioty obowiązkowe. W przypadku studiów II stopnia zdecydowana większość przedmiotów koncentruje się na problematyce konfliktów, sposobów

23 Etyka – mediacje i negocjacje, https://idsm.uken.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/84/2022/09/Etyka_MiN_II_st_ST_2022-23.pdf, 05.08.2024.

24 Etyka – mediacje i negocjacje, https://idsm.uken.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/84/2022/09/Etyka_MiN_II_st_ST_2022-23.pdf, 05.08.2024.

25 Etyka – mediacje i negocjacje, https://idsm.uken.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/84/2022/09/Etyka_MiN_II_st_ST_2022-23.pdf, 05.08.2024.

26 Znajdź studia dla siebie, RAD-on, https://radon.nauka.gov.pl/raporty/oferta_dydaktyczna, 08.08.2024.

ich rozwiązywania, realizacji procesów mediacji i negocjacji, znacznie mniej jest zaś przedmiotów dotyczących zagadnień stricte związanych z etyką. W przypadku programu studiów I stopnia te proporcje są wyrównane.

Studia na kierunku Komunikacja wizerunkowo-mediacyjna, realizowane są na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, w Instytucie Filologii Wschodniosłowiańskich. Są prowadzone wyłącznie jako studia II stopnia, przyporządkowane do dyscypliny językoznawstwo²⁷. Pomimo obecności w nazwie kierunku określenia „mediacyjna” studia generalnie nastawione są na kształcenie w zakresie komunikacji i językoznawstwa. Jak wskazuje uczelnia program „obejmuje i harmonijnie łączy w sobie wszelkie niezbędne, różnorodne założenia, treści i metody dydaktyczne, umożliwiające wykształcenie kompetentnego i świadomego transkomunikatora”²⁸. Analiza efektów uczenia się wskazuje, że nie występują efekty uczenia się dotyczące realizacji działań o charakterze mediacyjnym, dotyczące konfliktów, ich rozwiązywania czy komunikacji w sytuacjach konfliktowych. Realizowane przedmioty dotyczą głównie kwestii językoznawczych i komunikacyjnych, a jedynym przedmiotem, nawiązującym do kwestii związanych z rozwiązywaniem konfliktów są Warsztaty wizerunkowo-mediacyjne (60 godzin)²⁹. Na 31 grudnia 2023 roku na kierunku studiowało 36 osób.³⁰ Przykład tego kierunku pokazuje, że nie zawsze nazwa kierunku dokładnie odwzorowuje efekty uczenia się i treści programowe. Koncentracja na językoznawstwie wynika w tym przypadku z przynależności do dyscypliny językoznawstwo i realizacji studiów w instytucie zajmującym się językoznawstwem.

Studia podyplomowe

Znacznie szersza jest oferta studiów podyplomowych w obszarze analizy i rozwiązywania konfliktów. Przeprowadzona diagnoza pozwoliła na zidentyfikowanie 66 kierunków studiów podyplomowych związanych z problematyką konfliktów, przede wszystkim ich rozwiązywania poprzez negocjacje i mediacje. Analiza nazw kierunków i problematyki realizowanej w ramach tych kierunków studiów pozwala na wskazanie 5 głównych obszarów studiów podyplomowych dotyczących konfliktów i ich rozwiązywania. Są to studia dotyczące mediacji, negocjacji, mediacji i negocjacji, zarządzania konfliktem oraz dotyczące realizacji różnych działań w sytuacjach konfliktowych i rozwiązywania konfliktów (ryc. 3.).

27 Komunikacja wizerunkowo-mediacyjna, https://bip.amu.edu.pl/_data/assets/pdf_file/0029/375491/US-218-2021-2022-Zal.1.pdf, 07.08.2024.

28 Komunikacja wizerunkowo-mediacyjna, https://bip.amu.edu.pl/_data/assets/pdf_file/0029/375491/US-218-2021-2022-Zal.1.pdf, 07.08.2024.

29 Komunikacja wizerunkowo-mediacyjna. Plan studiów, https://bip.amu.edu.pl/_data/assets/pdf_file/0031/375493/US-218-2021-2022-Zal.2.pdf, 07.08.2024.

30 Znajdź studia dla siebie, RAD-on, https://radon.nauka.gov.pl/raporty/oferta_dydaktyczna, 08.08.2024.

Ryc. 3. Studia podyplomowe według głównych obszarów kształcenia w zakresie konfliktów i ich rozwiązywania

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań własnych.

Studia dotyczące mediacji to największa część studiów dotyczących konfliktów i ich rozwiązywania. Wśród 31 kierunków studiów podyplomowych w obszarze mediacji aż 12 kierunków dotyczy mediacji sądowych i pozasądowych, 6 kierunków kształci w zawodzie mediatora, w tym dwa w zawodzie mediatora sądowego, a jeden w zawodzie mediatora medycznego, 5 kierunków dotyczy mediacji rodzinnych, w tym dwa mediacji rodzinnych i sądowych, jeden kierunek nakierowany jest na mediacje szkolne, a pozostałe ogólnie dotyczą mediacji. W przypadku 11 kierunków studiów dotyczących negocjacji i mediacji 9 kierunków dotyczyło ogólnie mediacji i negocjacji, jeden kierunek wskazywał na negocjacje i mediacje biznesowe i jeden na mediacje i negocjacje z elementami psychologii. Z kolei wszystkie kierunki dotyczące negocjacji miały ukierunkowanie na negocjacje w biznesie. W przypadku kierunków dotyczących zarządzania konfliktem jeden dotyczył zarządzania konfliktem wielokulturowym i dwa zarządzania konfliktem w środowisku oświatowym. Pozostałe kierunki dotyczące działań w sytuacjach konfliktowych i rozwiązywania konfliktów obejmowały następujące obszary kształcenia: 5 kierunków dotyczyło komunikacji, zarządzania emocjami i negocjacji w biznesie, 2 wskazywały na różne alternatywne sposoby rozwiązywania sporów, a pojedyncze kierunki dotyczyły: pedagogiki sądowej z mediacją, psychologii sądowej i mediacji; prawa, zarządzania i mediacji w ochronie zdrowia; komunikacji, negocjacji i mediacji w szkole oraz ochrony dóbr kultury w sytuacjach kryzysowych i konfliktach zbrojnych.

Studia podyplomowe to studia płatne, realizowane w trybie niestacjonarnym. Oferowane są głównie przez uczelnie niepubliczne – zaledwie 11 kierunków oferowanych było przez uczelnie publiczne. Najwięcej kierunków oferowanych jest przez grupę Wyższych Szkół Bankowych – aż 21 kierunków. Na studia podyplomowe

związane z konfliktami i ich rozwiązywaniem można uczęszczać w 24 miejscowościach. Najwięcej kierunków studiów oferowanych jest w Warszawie i we Wrocławiu – po 9, a następnie w Bydgoszczy – 6 i po 4 kierunki w Gdyni, Łodzi i Poznaniu (tabela 1.).

Tabela 1. Miejscowości, w których oferowane są studia podyplomowe związane z analizą konfliktów i ich rozwiązywania

MIEJSCOWOŚĆ	LICZBA OFERTOWANYCH KIERUNKÓW STUDIÓW
Białystok	1
Bydgoszcz	6
Chorzów	1
Cieszyn	1
Dąbrowa Górnicza	2
Gdańsk	3
Gdynia	4
Gliwice	1
Gorzów Wielkopolski	1
Kalisz	1
Katowice	3
Koszalin	1
Kraków	2
Lublin	2
Łódź	4
Opole	1
Poznań	4
Radom	3
Rzeszów	3
Szczecin	1
Toruń	2
Warszawa	9
Wrocław	9
Żywiec	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań własnych.

Oferta kształcenia podyplomowego w obszarze konfliktów i ich rozwiązywania jest szeroka – oferuje możliwość kształcenia głównie w obszarze mediacji, szczególnie mediacji sądowych, pozasądowych i rodzinnych oraz negocjacji o charakterze biznesowym. Pojedyncze kierunki studiów oferują kształcenie związane z rozwiązywaniem konfliktów w specyficznych, konkretnych obszarach: oświacie, ochronie zdrowia czy sztuce.

EFEKTY UCZENIA SIĘ ZWIĄZANE Z PROBLEMATYKĄ KONFLIKTÓW I ICH ROZWIĄZYWANIEM

Analiza efektów uczenia się przeprowadzona została dla kierunków studiów obszarowo powiązanych z problematyką konfliktów i ich rozwiązywaniem. Wyróżniono 9 głównych obszarów: administrację, zarządzanie, ekonomię, nauki o polityce, stosunki międzynarodowe, bezpieczeństwo, socjologię, pedagogikę i psychologię. Na wybranych do analizy 10 uczelniach zidentyfikowano 182 kierunki należące do tych obszarów. W obszarze administracji dokonano analizy 16 kierunków, głównie o nazwie Administracja, chociaż zidentyfikowano i przeanalizowano również kierunki takie, jak Zarządzanie w administracji publicznej i Administrowanie środowiskiem. Z kolei w obszarze zarządzania dokonano analizy 23 kierunków studiów, w tym – poza Zarządzaniem – także Zarządzanie zasobami ludzkimi, Zarządzanie i prawo w biznesie, Zarządzanie biznesem czy Zarządzanie miastem. W przypadku kierunków związanych z ekonomią zidentyfikowano 19 kierunków, poza Ekonomią były to Ekonomia menadżerska, Kierunek prawno-ekonomiczny czy Przedsiębiorczość. Dużą różnorodność kierunków można zidentyfikować w przypadku nauk o polityce. Na 35 kierunków odnotowano 14 Politologii, a poza nią również m.in. Organizowanie rynku pracy, Politykę społeczną, Politykę publiczną, Nauki o rodzinie, Doradztwo polityczne i publiczne, Polityki miejskie, Politykę kulturalną, Zarządzanie polityką społeczną czy Zarządzanie projektami społecznymi. W obszarze stosunków międzynarodowych przeanalizowano 12 kierunków: Stosunki międzynarodowe oraz Międzynarodowe stosunki gospodarcze. Nie prowadzono analizy kierunków powiązanych z naukami o polityce i stosunkami międzynarodowymi, jak europeistyka czy dyplomacja. W obszarze bezpieczeństwa uwzględniono 10 kierunków. Kierunki związane z bezpieczeństwem mają zawsze swoje ukierunkowanie, a więc Bezpieczeństwo narodowe, Bezpieczeństwo wewnętrzne, Bezpieczeństwo międzynarodowe, Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe czy Zarządzanie bezpieczeństwem państwa. Jeśli chodzi o socjologię to dokonano badania 33 kierunków – nie tylko Socjologii oraz socjologii szczegółowych (Socjologia interwencji społecznych, Socjologia ekonomiczna), ale także Pracy socjalnej, Relacji międzykulturowych, Profilaktyki społecznej i resocjalizacji, Dialogu i doradztwa społecznego czy Zarządzania zmianą społeczną. W obszarze pedagogiki przeanalizowano 28 kierunków studiów takich, jak Pedagogika, Pedagogika nauczycielska, Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna, Pedagogika specjalna, Pedagogika resocjalizacyjna z profilaktyką społeczną czy Pedagogika szkolna z terapią pedagogiczną. Najmniej kierunków – 6 – dotyczyło obszaru psychologii i były to kierunki o nazwie Psychologia.

Przeanalizowano 85 kierunków studiów I stopnia, 82 kierunki II stopnia i 15 jednolitych magisterskich. Kierunki jednolite magisterskie to Psychologia, Pedagogika specjalna oraz Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna. Większość kierunków dwustopniowych jest przez uczelnie oferowana zarówno jako studia I i II stopnia, ale nie dotyczy to wszystkich kierunków. Czasami uczelnie oferują dany kierunek tylko na I lub II stopniu.

Analiza efektów uczenia się wykazała, że efekty związane z konfliktami i ich rozwiązywaniem występują w programach studiów 28 kierunków, co stanowi 15,4% wszystkich kierunków. Liczbowo najwięcej kierunków z efektami uczenia się odnoszącymi się do konfliktów zidentyfikowano w obszarze pedagogiki – 9 oraz bezpieczeństwa – 6. W ogóle nie było takich efektów na kierunkach związanych z zarządzaniem czy psychologią. Procentowo najwięcej kierunków z efektami uczenia się dotyczącymi konfliktów zidentyfikowano w obszarze bezpieczeństwa – 60,0%, pedagogiki – 32,1% oraz administracji – 18,8% i socjologii – 15,2% (tabela 2.).

Tabela 2. Analiza kierunków studiów w zakresie występowania efektów uczenia się związanych z konfliktami i ich rozwiązywaniem

OBSZAR KSZTAŁCENIA	LICZBA ANALIZOWANYCH KIERUNKÓW STUDIÓW	LICZBA KIERUNKÓW STUDIÓW, w których stwierdzono występowanie efektów uczenia się związanych z konfliktami i ich rozwiązywaniem
Administracja	16	3
Zarządzanie	23	0
Ekonomia	19	1
Nauki o polityce	35	1
Stosunki międzynarodowe	12	3
Bezpieczeństwo	10	6
Socjologia	33	5
Pedagogika	28	9
Psychologia	6	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań własnych.

Efekty uczenia się identyfikowane są w trzech kategoriach: wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. W przypadku efektów uczenia się związanych z konfliktami i ich rozwiązywaniem efekty te mogą należeć do jednej lub więcej kategorii. Najczęściej efekty związane z konfliktami należą do kategorii kompetencji społecznych, najrzadziej zaś wiedzy. Najczęściej kierunek ma efekty uczenia się związane z konfliktami tylko z jednej kategorii, pięć kierunków posiada efekty z dwóch kategorii i dwa kierunki ze wszystkich trzech kategorii (tabela 3.).

Tabela 3. Kierunki studiów posiadające efekty uczenia się związane z konfliktami i ich rozwiązywaniem

UCZELNIA	NAZWA KIERUNKU STUDIÓW	STOPIEŃ	OBSZAR	WIEDZA	UMIĘJĘTNOŚCI	KOMPETENCJE SPOŁECZNE
UAM	Dialog i doradztwo społeczne	I	Socjologia	+	+	+
UAM	Dialog i doradztwo społeczne	II	Socjologia	+	+	+
UAM	Bezpieczeństwo wewnętrzne	I	Bezpieczeństwo	+		
UAM	Stosunki międzynarodowe	II	Stosunki międzynarodowe	+		
UAM	Praca socjalna	I	Socjologia		+	
UG	Pedagogika	I	Pedagogika			+
UJ	Bezpieczeństwo narodowe	II	Bezpieczeństwo	+		
UJ	Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna	Jednolite mgr	Pedagogika		+	+
UJ	Pedagogika specjalna	Jednolite mgr	Pedagogika			+
UJ	Ekonomia	I	Ekonomia			+
UŁ	Socjologia	II	Socjologia			+
US	Administracja	I	Administracja			+
US	Administracja	II	Administracja			+
US	Pedagogika	I	Pedagogika			+
US	Pedagogika	II	Pedagogika			+
US	Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna	Jednolite mgr	Pedagogika			+
US	Politologia	II	Nauki o polityce		+	
UW	Bezpieczeństwo wewnętrzne	I	Bezpieczeństwo	+		
UW	Bezpieczeństwo wewnętrzne	II	Bezpieczeństwo	+		
UWr	Stosunki międzynarodowe	I	Stosunki międzynarodowe	+	+	
UWr	Stosunki międzynarodowe	II	Stosunki międzynarodowe	+	+	
UWr	Bezpieczeństwo narodowe	I	Bezpieczeństwo	+	+	
UWr	Bezpieczeństwo międzynarodowe	II	Bezpieczeństwo	+	+	
UWr	Pedagogika specjalna	Jednolite mgr	Pedagogika			+
UWr	Pedagogika	I	Pedagogika		+	
UWr	Pedagogika	II	Pedagogika		+	
UWr	Administracja	II	Administracja			+
UWr	Socjologia ekonomiczna	I	Socjologia			+

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań własnych.

W obszarze administracji efekty uczenia się związane z konfliktami dotyczą kierunków Administracja – I i II stopnia na Uniwersytecie Śląskim i II stopnia na Uniwersytecie Wrocławskim. We wszystkich przypadkach są to efekty z kategorii kompetencji społecznych i dotyczą kompetencji do rozwiązywania sytuacji konfliktowych.

W obszarze związanym z ekonomią efekty zidentyfikowano jedynie dla kierunku Ekonomia I stopnia na Uniwersytecie Jagiellońskim. Dotyczą one kompetencji do oceny konfliktowych wartości w sporach o kierunki działania podmiotów gospodarczych czy organizacji.

W przypadku nauk o polityce efekty uczenia się związane z konfliktami występują na Politologii II stopnia na Uniwersytecie Śląskim. Zidentyfikowany jeden efekt uczenia się dotyczy umiejętności prawidłowego rozpoznawania i identyfikowania konfliktów politycznych i zagrożeń ich występowania.

W obszarze stosunków międzynarodowych efekty związane z konfliktami dotyczą wiedzy i zostały zidentyfikowane w programach kierunków Stosunki międzynarodowe II stopnia na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Stosunki międzynarodowe I i II stopnia na Uniwersytecie Wrocławskim. W przypadku Stosunków międzynarodowych na UAM efekt dotyczy norm regulujących kwestie konfliktów zbrojnych, zaś w przypadku kierunków na UWr dotyczy wiedzy w zakresie źródeł, przebiegu i konsekwencji sytuacji konfliktowych na poziomie grupowym, państwowym i międzynarodowym oraz umiejętności komunikacyjnych, negocjacyjnych i mediacyjnych, więc tu konflikty zostały potraktowane znacznie szerzej.

Bardzo często efekty uczenia się związane z konfliktami występują na kierunkach związanych z bezpieczeństwem. Zidentyfikowano je na Bezpieczeństwie wewnętrznym na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Bezpieczeństwie narodowym II stopnia na Uniwersytecie Jagiellońskim, Bezpieczeństwie wewnętrznym I i II stopnia na Uniwersytecie Warszawskim oraz Bezpieczeństwie narodowym I stopnia i Bezpieczeństwie międzynarodowym II stopnia na Uniwersytecie Wrocławskim. W przypadku kierunków na UAM, UJ i UW efekty dotyczyły wiedzy o konfliktach, w opcji o ich rozwiązywaniu czy zarządzaniu nimi. W przypadku kierunków realizowanych na UWr efekty uczenia się związane z konfliktami dotyczyły wiedzy i umiejętności. Na Bezpieczeństwie narodowym student nabywa wiedzę o powstawaniu, eskalacji i rozwiązywaniu konfliktów politycznych, społecznych i militarnych oraz umiejętności analizy przyczyn, przebiegu i konsekwencji wybranych konfliktów. W przypadku Bezpieczeństwa międzynarodowego na UWr efekty uczenia się dotyczące konfliktów są rozbudowane. Student nabywa wiedzę o konfliktach hybrydowych i zbrojnych, kierowaniu siłami zbrojnymi w czasie konfliktu zbrojnego, o mechanizmach powstawania, przebiegu i rozwiązywania konfliktów hybrydowych. Osiągane umiejętności dotyczą z kolei analizy zagrożeń hybrydowych, analizy sytuacji konfliktowych i ich rozwiązań, klasyfikacji przyczyn, przebiegu i konsekwencji konfliktów i sytuacji kryzysowych oraz umiejętności współdziałania w procedurach decyzyjnych w przypadku sytuacji konfliktowych i kryzysowych.

W obszarze socjologii zagadnienia związane z konfliktami zidentyfikowano w efektach uczenia się na kierunkach: Dialog i doradztwo społeczne I i II stopnia oraz Praca socjalna I stopnia na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Socjologia II stopnia na Uniwersytecie Łódzkim oraz Socjologia ekonomiczna I stopnia na Uniwersytecie Wrocławskim. Dialog i doradztwo społeczne I i II stopnia to kierunki, w programach których efekty uczenia się związane z konfliktami występują zarówno w zakresie wiedzy, umiejętności, jak i kompetencji społecznych. Wiedza dotyczy mechanizmów powstawania, eskalacji i rozwiązywania konfliktów, umiejętności określania interesów stron konfliktów i mediacji, zaś kompetencje kreowania przestrzeni porozumienia w sytuacjach konfliktów, współpracy z mediatorami i innymi specjalistami, wspierania w poszukiwaniu alternatywnych rozwiązań konfliktów i udzielania indywidualnej pomocy w sytuacji konfliktu i kryzysu. Student Pracy socjalnej na UAM nabywa umiejętności skutecznego komunikowania się w sytuacjach konfliktowych. W przypadku Socjologii i Socjologii ekonomicznej studenci nabywają kompetencje społeczne. Absolwent Socjologii II stopnia na Uniwersytecie Łódzkim ma kompetencje do pełnienia roli arbitra, mediatora i negocjatora w sytuacjach konfliktów społecznych, zaś absolwent Socjologii ekonomicznej I stopnia ma kompetencje dostrzegania konfliktów interesów,

rozwiązywania sprzeczności przy poszanowaniu zasad moralnych, zasad współżycia społecznego i sprawiedliwości społecznej oraz rozwiązywać problemy i przeciwdziałać ich powstawaniu.

Efekty uczenia się związane z konfliktami i ich rozwiązywaniem zidentyfikowano dla 9 kierunków studiów z obszaru pedagogiki. Są to:

- Pedagogika I stopnia na Uniwersytecie Gdańskim;
- Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna, studia jednolite magisterskie na Uniwersytecie Jagiellońskim;
- Pedagogika specjalna, studia jednolite magisterskie na Uniwersytecie Jagiellońskim;
- Pedagogika I i II stopnia na Uniwersytecie Śląskim;
- Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna, studia jednolite magisterskie na Uniwersytecie Śląskim;
- Pedagogika specjalna, studia jednolite magisterskie na Uniwersytecie Wrocławskim;
- Pedagogika I i II stopnia na Uniwersytecie Wrocławskim.

Studenci kierunków pedagogicznych najczęściej nabywają kompetencje, a także umiejętności w obszarze konfliktów i ich rozwiązywania. Umiejętności zostały określone dla Pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej na Uniwersytecie Jagiellońskim oraz Pedagogiki I i II stopnia na Uniwersytecie Wrocławskim i dotyczą one umiejętności komunikacyjnych, rozwiązywania konfliktów i tworzenia dobrej atmosfery dla komunikacji w klasie szkolnej. W przypadku kompetencji społecznych, które zostały sformułowane dla Pedagogiki I stopnia na UG, Pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej oraz Pedagogiki specjalnej na UJ, Pedagogiki I i II stopnia oraz Pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej na US oraz Pedagogiki specjalnej na UWr, generalnie dotyczą one kompetencji do dialogowego porozumiewania się i rozwiązywania konfliktów oraz kreowania pozytywnej atmosfery komunikacyjnej (tabela 4.).

Tabela 4. Zidentyfikowane efekty uczenia się związane z konfliktami i ich rozwiązywaniem realizowane na studiach wyższych

UCZELNIA	NAZWA KIERUNKU STUDIÓW	STOPIEŃ	EFEKTY UCZENIA SIĘ
UAM	Dialog i doradztwo społeczne	I	Wiedza: Zna i rozumie w stopniu zaawansowanym podstawowe zasady społecznego funkcjonowania człowieka, szczegółowe zasady procesu komunikacyjnego oraz emocji, podstawowe zagadnienia psychologii małżeństwa i rodziny, mechanizmów powstawania, eskalacji i rozwiązywania konfliktów, zasad zachowań asertywnych i języka manipulacji Umiejętności: Potrafi oceniać czyn o podwójnym skutku, określać interesy stron konfliktu i wykorzystać praktyczne umiejętności w zakresie mediacji Kompetencje: Jest gotów do: 1) kreowania przestrzeni poszukiwań porozumienia dla stron konfliktu, aktywnej współpracy z innymi mediatorami i specjalistami, uczestniczenia w przygotowaniu projektów społecznych; 2) wykazania się kreatywnością w zakresie, wsparcia małżeństw i rodzin oraz stron mediacji w pracy nad poszukiwaniem alternatywnych rozwiązań konfliktów, 3) do udzielania pomocy indywidualnej w sytuacji konfliktu i kryzysu indywidualnego czy interpersonalnego

UAM	Dialog i doradztwo społeczne	II	Wiedza: Zna i rozumie w pogłębionym stopniu zagadnienia z zakresu społecznego funkcjonowania człowieka, szczegółowych zasad procesu komunikacyjnego oraz mechanizmów powstawania, eskalacji i rozwiązywania konfliktów oraz języka manipulacji Umiejętności: Potrafi określać interesy stron konfliktu i wykorzystać praktyczne umiejętności w zakresie mediacji Kompetencje: Jest gotów do: 1) kreowania przestrzeni poszukiwania porozumienia dla stron konfliktu, aktywnej współpracy z mediatorami i specjalistami z innych dziedzin, 2) wykazania się dużą kreatywnością w zakresie wparcia małżeństw i rodzin, stron mediacji w pracy nad poszukiwaniem alternatywnych rozwiązań konfliktów, 3) udzielania pomocy indywidualnej w sytuacji konfliktu i kryzysu indywidualnego czy interpersonalnego
UAM	Bezpieczeństwo wewnętrzne	I	Wiedza: Zna i rozumie w zaawansowanym stopniu zakłócenia ładu społecznego i porządku publicznego, napięcia, konflikty i kryzysy występujące w społeczeństwach i państwach (ich przyczyny, konsekwencje, mechanizmy rozwiązywania)
UAM	Stosunki międzynarodowe	II	Wiedza: Zna i rozumie normy regulujące kwestie konfliktów zbrojnych
UAM	Praca socjalna	I	Umiejętności: Potrafi skutecznie komunikować się w sytuacjach zawodowych, w tym również w sytuacjach niestandardowych, konfliktowych i kryzysowych
UG	Pedagogika	I	Kompetencje: Jest gotowy do podjęcia refleksji na temat podejmowanej pracy oraz przestrzegania zasad etyki zawodowej i uniwersalnej, kierując się szacunkiem wobec każdego człowieka i rozwiązując konflikty poprzez dialog i budowanie dobrej atmosfery
UJ	Bezpieczeństwo narodowe	II	Wiedza: Absolwent zna i rozumie w pogłębionym stopniu normy i reguły prawne, organizacyjne i etyczne odnoszące się do struktur i instytucji bezpieczeństwa oraz zarządzania w sytuacjach kryzysu i konfliktu
UJ	Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna	Jednolite mgr	Umiejętności: Absolwent potrafi poprawnie posługiwać się językiem polskim. Posiada przy tym rozwinięte kompetencje komunikacyjne: potrafi porozumiewać się z osobami pochodzącymi z różnych środowisk, będącymi w różnej kondycji emocjonalnej, dialogowo rozwiązywać konflikty i konstruować dobrą atmosferę dla komunikacji w klasie szkolnej oraz wykazywać troskę o kulturę i etykę wypowiedzi własnej, dzieci i uczniów Kompetencje: Absolwent jest gotów do porozumiewania się z osobami z różnych środowisk i o różnej kondycji emocjonalnej, potrafi dialogowo rozwiązywać konflikty oraz tworzyć dobrą atmosferę dla komunikacji w grupie przedszkolnej i w klasie szkolnej oraz poza nimi
UJ	Pedagogika specjalna	Jednolite mgr	Kompetencje: Jest gotów do porozumiewania się z osobami pochodzącymi z różnych środowisk i o różnej kondycji emocjonalnej, dialogowego rozwiązywania konfliktów oraz tworzenia dobrej atmosfery dla komunikacji w klasie szkolnej i poza nią

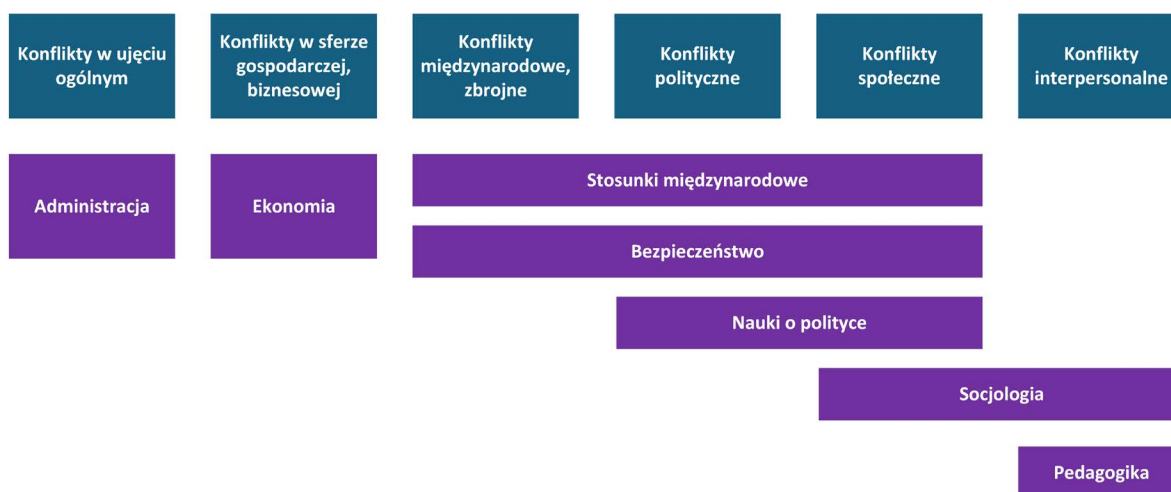
UJ	Ekonomia	I	Kompetencje: Absolwent jest gotów do przyjęcia odmiennych punktów widzenia oraz oceny różnych konfliktowych wartości w sporach o kierunki działania przedsiębiorstwa, innej organizacji lub gospodarki narodowej
UŁ	Socjologia	II	Kompetencje: Podejmuje funkcje inicjatora i organizatora życia społecznego, kierowania zespołami i przedsięwzięciami, proponuje ich kształt programowy, organizacyjny i prawny, wykorzystuje techniki negocjacyjne, pełni rolę arbitra, mediatora i negocjatora w sytuacji konfliktu społecznego
US	Administracja	I	Kompetencje: Poszukuje rozwiązań kompromisowych w sytuacjach konfliktowych, w szczególności posiada zdolność do prowadzenia mediacji i negocjacji
US	Administracja	II	Kompetencje: Poszukuje rozwiązań kompromisowych w sytuacjach konfliktowych i proponuje rozwiązania dla konkretnych problemów oraz procedurę ich wdrażania
US	Pedagogika	I	Kompetencje: Jest gotów do porozumiewania się z osobami pochodzącymi z różnych środowisk i o różnej kondycji emocjonalnej, dialogowego rozwiązywania konfliktów oraz tworzenia dobrej atmosfery dla komunikacji w klasie szkolnej i poza nią
US	Pedagogika	II	Kompetencje: Jest gotów do porozumiewania się z osobami pochodzącymi z różnych środowisk i o różnej kondycji emocjonalnej, dialogowego rozwiązywania konfliktów oraz tworzenia dobrej atmosfery dla komunikacji w klasie szkolnej i poza nią
US	Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna	Jednolite mgr	Kompetencje: Jest gotów do porozumiewania się z osobami pochodzącymi z różnych środowisk i o różnej kondycji emocjonalnej, dialogowego rozwiązywania konfliktów oraz tworzenia dobrej atmosfery dla komunikacji w grupie przedszkolnej i klasie szkolnej oraz poza nimi
US	Politologia	II	Umiejętności: Prawidłowo rozpoznaje i identyfikuje konflikty polityczne oraz samodzielnie potrafi identyfikować zagrożenia ich wystąpienia na poziomie zaawansowanym
UW	Bezpieczeństwo wewnętrzne	I	Wiedza: Absolwent zna i rozumie konflikty i kryzysy występujące w społeczeństwach i państwach (oraz mechanizmy ich rozwiązywania) w ujęciu historycznym i współczesnym
UW	Bezpieczeństwo wewnętrzne	II	Wiedza: Absolwent zna i rozumie normy i reguły panujące w strukturach i instytucjach, jak i mechanizmy np. psychologiczne, społeczne, prawne służące przeciwdziałaniu i rozwiązywaniu konfliktów i kryzysów oraz utrzymaniu porządku społeczno-politycznego i bezpieczeństwa w Polsce i na świecie
UWr	Stosunki międzynarodowe	I	Wiedza: 1) Omawia w zaawansowanym stopniu źródła, przebieg i konsekwencje sytuacji konfliktowych na poziomie grupowym, państwowym i międzynarodowym; 2) Przedstawia obszary, poziomy i techniki negocjacji międzynarodowych Umiejętności: Komunikuje się w grupie społecznej, posługując się komunikatami werbalnymi i niewerbalnymi w relacjach interpersonalnych oraz negocjacjach

UWr	Stosunki międzynarodowe	II	Wiedza: Posiada gruntowną wiedzę z zakresu identyfikowania sytuacji konfliktowych na poziomie grupowym, państwowym i międzynarodowym, ze szczególnym uwzględnieniem definiowania ich źródeł Umiejętności: proponuje kompleksowe rozwiązania problemów z zastosowaniem technik negocjacyjnych oraz mediacyjnych
UWr	Bezpieczeństwo narodowe	I	Wiedza: Wymienia mechanizmy powstawania, eskalacji i rozwiązywania konfliktów politycznych, społecznych i militarnych Umiejętności: 1) Analizuje przyczyny, przebieg i konsekwencje wybranych konfliktów; 2) Komunikuje się w grupie społecznej, postępując się komunikatami werbalnymi i niewerbalnymi w relacjach interpersonalnych oraz negocjacjach
UWr	Bezpieczeństwo międzynarodowe	II	Wiedza: 1) Przedstawia gruntownie mechanizmy współdziałania państw, organizacji międzynarodowych oraz innych podmiotów w sytuacjach kryzysów i konfliktów; 1) Opisuje kompleksowo zasady organizacji współczesnych sił zbrojnych oraz kierowania nimi w czasie pokoju, kryzysu i konfliktu zbrojnego; 2) Tłumaczy szczegółowo mechanizmy powstawania, przebiegu i rozwiązywania konfliktów hybrydowych oraz sytuacji kryzysowych; 3) Charakteryzuje szczegółowo konflikty hybrydowe, konflikty zbrojne i wojny Umiejętności: 1) Kreatywnie stosuje metody symulacyjne do wieloaspektowej analizy zagrożeń hybrydowych; 2) Wykorzystuje wiedzę naukową do identyfikacji złożonych problemów badawczych, ich wielowymiarowej analizy oraz możliwych rozwiązań dotyczących sytuacji konfliktowych i kryzysowych; 3) Klasyfikuje przyczyny, przebieg i konsekwencje konkretnych sytuacji kryzysowych oraz konfliktów; 4) Współdziała w procedurach decyzyjnych w ramach kierowania systemami bezpieczeństwa, zarządzania sytuacjami konfliktowymi i kryzysowymi
UWr	Pedagogika specjalna	Jednolite mgr	Kompetencje: Jest gotów do porozumiewania się z osobami pochodzącymi z różnych środowisk i o różnej kondycji emocjonalnej, dialogowego rozwiązywania konfliktów oraz tworzenia dobrej atmosfery dla komunikacji w klasie szkolnej, oddziale przedszkolnym oraz poza nimi (np. w środowisku lokalnym)
UWr	Pedagogika	I	Umiejętności: Potrafi używać języka specjalistycznego i porozumiewać się w sposób precyzyjny i spójny przy użyciu różnych kanałów i technik komunikacyjnych ze specjalistami w zakresie pedagogiki, jak i odbiorcami spoza grona specjalistów; potrafi dialogowo rozwiązywać konflikty i tworzyć warunki sprzyjające komunikacji
UWr	Pedagogika	II	Umiejętności: Potrafi sprawnie porozumiewać się przy użyciu różnych kanałów i technik komunikacyjnych ze specjalistami w zakresie pedagogiki, jak i z odbiorcami spoza grona specjalistów, korzystając z nowoczesnych rozwiązań technologicznych; potrafi efektywnie rozwiązywać konflikty i tworzyć warunki sprzyjające komunikacji w klasie szkolnej na różnych szczeblach edukacji i ścieżkach terapeutycznych, potrafi identyfikować problemy dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

UWr	Administracja	II	Kompetencje: Ma świadomość poziomu swojej wiedzy i umiejętności, antycypuje zjawiska społeczne i polityczne, określa kierunki ich rozwoju, prawidłowo ustala problemy w zakresie funkcjonowania organizacji i instytucji oraz rozstrzyga te problemy, rozwiązuje konflikty
UWr	Socjologia ekonomiczna	I	Kompetencje: Potrafi dostrzec dylematy związane z wykonywaniem zawodu, w tym w szczególności dylematy etyczne, dotyczące konfliktu interesów, organizacyjne i metodologiczne występujące w sferze społeczno-ekonomicznej. Potrafi rozwiązywać te sprzeczności w duchu poszanowania zasad moralnych, sprawiedliwości społecznej, współzycia społecznego i obowiązujących norm. Potrafi podejmować decyzje rozwiązujące pojawiające się problemy, przeciwdziałać ich powstawaniu lub minimalizować ich negatywne skutki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań własnych.

Analiza efektów uczenia się powiązanych z konfliktami i ich rozwiązywaniem dla wskazanych kierunków studiów pozwala na wskazanie pewnych prawidłowości związanych z analizą konfliktów. W przypadku kierunków związanych z administracją konflikty są ujmowane w sposób ogólny, w przypadku ekonomii w odniesieniu do sfery gospodarczej i biznesu. W przypadku stosunków międzynarodowych oraz bezpieczeństwa nacisk w efektach uczenia się położony jest na konflikty polityczne, międzynarodowe, w tym konflikty i zagrożenia hybrydowe oraz zbrojne, ale uwzględniane są również konflikty między grupami społecznymi. W przypadku kierunków z zakresu nauk o polityce efekty uczenia się dotyczą konfliktów politycznych i społecznych. Kierunki socjologiczne analizują konflikty społeczne i interpersonalne, natomiast pedagogiczne odnoszą się generalnie do konfliktów interpersonalnych w środowisku szkolnym (ryc. 4.).

Ryc. 4. Rodzaje konfliktów analizowanych na studiach należących do wyróżnionych obszarów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań własnych.

ZAJĘCIA (PRZEDMIOTY) ZWIĄZANE Z KONFLIKTAMI I ICH ROZWIĄZYWANIEM

Przedmioty oferowane na kierunkach realizujących efekty uczenia się związane z konfliktami i ich rozwiązywaniem

Dla kierunków, w przypadku których zdiagnozowano występowanie efektów uczenia się związanych z konfliktami i ich rozwiązywaniem, przeprowadzono analizę siatek zajęć pod kątem występowania przedmiotów stricte nastawionych na analizę konfliktów i ich rozwiązywanie. Oczywiście zwrócić należy uwagę, że problematyka związana z konfliktami i ich rozwiązywaniem jest z pewnością podejmowana w ramach różnych przedmiotów, które nie dotyczą bezpośrednio konfliktów. Brak przedmiotów związanych z konfliktami czy ich niewielka liczba nie oznaczają, że efekty uczenia się związane z konfliktami nie są realizowane. Podkreślić też trzeba, że występowanie przedmiotów związanych z konfliktami nie daje pewności, że wszyscy studenci realizują te przedmioty, bowiem część przedmiotów należy do puli przedmiotów opcyjnych lub specjalnościowych.

Na 28 przeanalizowanych kierunków studiów realizujących efekty uczenia się z zakresu konfliktów i ich rozwiązywania 11 nie ma w programach studiów przedmiotów bezpośrednio związanych z konfliktami i ich rozwiązywaniem. Kolejnych 10 kierunków dysponuje jednym przedmiotem związanym z konfliktami, zaś 7 kierunków oferuje większą liczbę przedmiotów w tym obszarze. Zwrócić należy uwagę na trzy kierunki studiów: Dialog i doradztwo społeczne I i II stopnia na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Bezpieczeństwo międzynarodowe na Uniwersytecie Wrocławskim.

Studia na kierunku Dialog i doradztwo społeczne I i II stopnia na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu kształcą w specjalności Mediacja społeczna i aktywizacja potencjału ludzkiego. Co ważne, jest to jedyna specjalność realizowana na tych studiach. Studia są skoncentrowane na relacjach międzyludzkich i przygotowują m.in. do pracy w charakterze „mediatora w sprawach cywilnych, karnych oraz w sporach wielostronnych”³¹. Przedmioty związane z konfliktami na studiach I stopnia obejmują aspekty związane z teorią i psychologią konfliktów, mediacjami oraz profilem osób realizujących zadania mediacyjne i doradcze. W przypadku studiów II stopnia oferowane są przedmioty dotyczące dialogu i mediacji oraz prawnych aspektów konstruowania ugód. Podkreślić należy, że studia są ukierunkowane przede wszystkim na rozwiązywanie konfliktów społecznych i interpersonalnych, choć na studiach II stopnia przedmiot Mediacje gospodarcze wskazuje na nawiązanie do sfery biznesowej. Na 31 grudnia 2023 roku na kierunku studiowały 44 osoby na studiach I stopnia oraz 23 osoby na studiach II stopnia³².

31 Dialog i doradztwo społeczne, https://teologia.amu.edu.pl/_data/assets/pdf_file/0030/452577/rekrutacja_dds_I_st.pdf, 10.08.2024.

32 Znajdź studia dla siebie, RAD-on, https://radon.nauka.gov.pl/raporty/oferta_dydaktyczna, 08.08.2024.

Studia II stopnia na kierunku Bezpieczeństwo międzynarodowe na Uniwersytecie Wrocławskim kształcą w dwóch specjalnościach: Współczesne zagrożenia hybrydowe oraz Zarządzanie kryzysem i konfliktem. Przedmioty związane z konfliktami: Historia wojen i konfliktów do 1945 roku, Dyplomacja w konflikcie zbrojnym oraz Współczesne konflikty międzynarodowe są oferowane wszystkim studentom, choć nie wszystkie muszą zostać realizowane, zaś przedmioty: Diagnoza sytuacji kryzysowych i konfliktowych, Konflikty kulturowe oraz Działania pokonfliktowe są przedmiotami dedykowanymi specjalności Zarządzanie kryzysem i konfliktem. Te studia są generalnie ukierunkowane na konflikty polityczne, międzynarodowe, w tym konflikty zbrojne. Na 31 grudnia 2023 roku na kierunku studiowały 32 osoby³³ (tabela 5.).

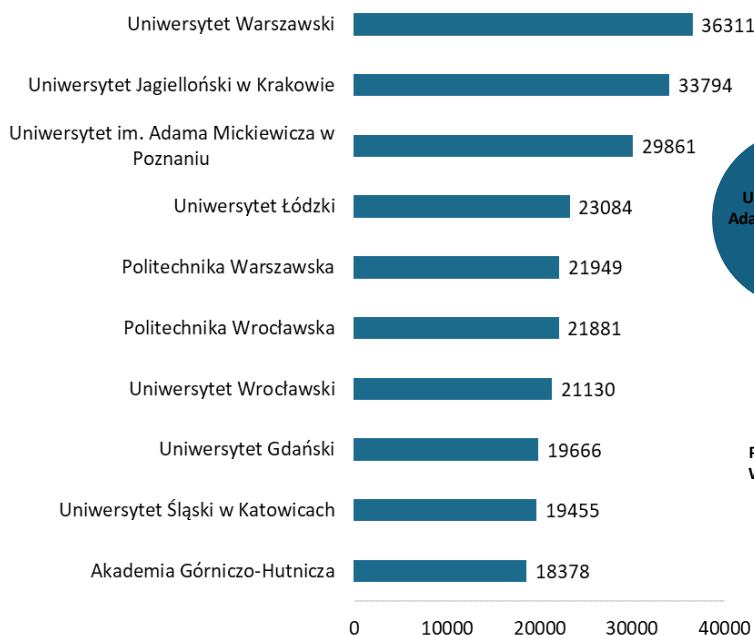
Tabela 4. Zidentyfikowane przedmioty związane z konfliktami i ich rozwiązywaniem realizowane na studiach wyższych posiadających efekty uczenia się w obszarze konfliktów

UCZELNIA	NAZWA KIERUNKU STUDIÓW	STOPIEŃ	PRZEDMIOTY ZWIĄZANE Z KONFLIKTAMI I ICH ROZWIĄZYWANIEM
UAM	Dialog i doradztwo społeczne	I	Podstawy psychologii konfliktu Teoria konfliktu Mediacje Etyka w zawodzie trenera, coacha, doradcy, mediatora Wizerunek trenera, doradcy, mediatora
UAM	Dialog i doradztwo społeczne	II	Mediacje gospodarcze Mediator jako przedsiębiorca Dialog międzyreligijny i międzykulturowy Prawne i praktyczne aspekty konstruowania ugód
UAM	Bezpieczeństwo wewnętrzne	I	Negocjacje w sytuacjach kryzysowych
UAM	Stosunki międzynarodowe	II	Negocjacje w biznesie międzynarodowym
UAM	Praca socjalna	I	Mediacje w pracy socjalnej
UG	Pedagogika	I	Mediacje między sprawcą a ofiarą przestępstwa Prowadzenie mediacji i negocjacji
UJ	Bezpieczeństwo narodowe	II	Konflikty zbrojne w XXI w. Negocjacje i przywództwo Komunikacja kryzysowa i negocjacje
UJ	Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna	Jednolite mgr	---
UJ	Pedagogika specjalna	Jednolite mgr	Techniki mediacyjne w resocjalizacji
UJ	Ekonomia	I	---
UŁ	Socjologia	II	Miasto jako arena napięć i konfliktów
US	Administracja	I	---
US	Administracja	II	---

33 Znajdź studia dla siebie, RAD-on, https://radon.nauka.gov.pl/raporty/oferta_dydaktyczna, 08.08.2024.

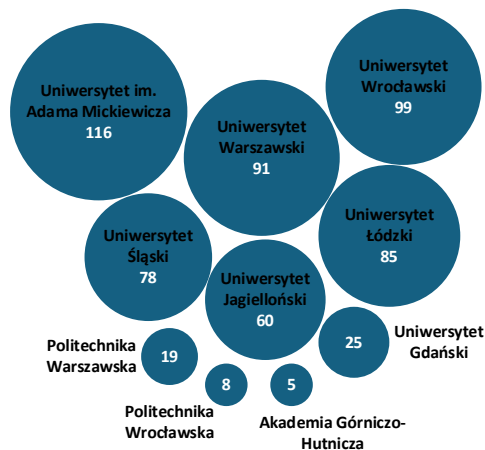
US	Pedagogika	I	---
US	Pedagogika	II	---
US	Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna	Jednolite mgr	---
US	Politologia	II	---
UW	Bezpieczeństwo wewnętrzne	I	Konflikty społeczno-polityczne świata
UW	Bezpieczeństwo wewnętrzne	II	Rozwiązywanie konfliktów
UWr	Stosunki międzynarodowe	I	Konflikty społeczne i polityczne Teoria i praktyka negocjacji międzynarodowych
UWr	Stosunki międzynarodowe	II	---
UWr	Bezpieczeństwo narodowe	I	Problemy narodowościowe i konflikty etniczne Konflikty społeczne i polityczne Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych
UWr	Bezpieczeństwo międzynarodowe	II	Historia wojen i konfliktów do 1945 roku Współczesne konflikty międzynarodowe Diagnoza sytuacji kryzysowych i konfliktowych Konflikty kulturowe Działania pokonfliktowe Dyplomacja w konflikcie zbrojnym
UWr	Pedagogika specjalna	Jednolite mgr	---
UWr	Pedagogika	I	Metodyka prowadzenia mediacji rówieśniczych
UWr	Pedagogika	II	Mediacje rodzinne
UWr	Administracja	II	Mediacje i negocjacje w administracji publicznej
UWr	Socjologia ekonomiczna	I	---

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań własnych.

Ryc. 5. Liczba studentów 10 największych publicznych uczelni – stan na 31 grudnia 2022

Źródło: *Studenci, RAD-on*, https://radon.nauka.gov.pl/raporty/studenci_2022, 15.08.2024.

Ryc. 6. Liczba przedmiotów związanych z konfliktami i ich rozwiązywaniem zidentyfikowana na uczelniach wyższych

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie wyników badań własnych.*

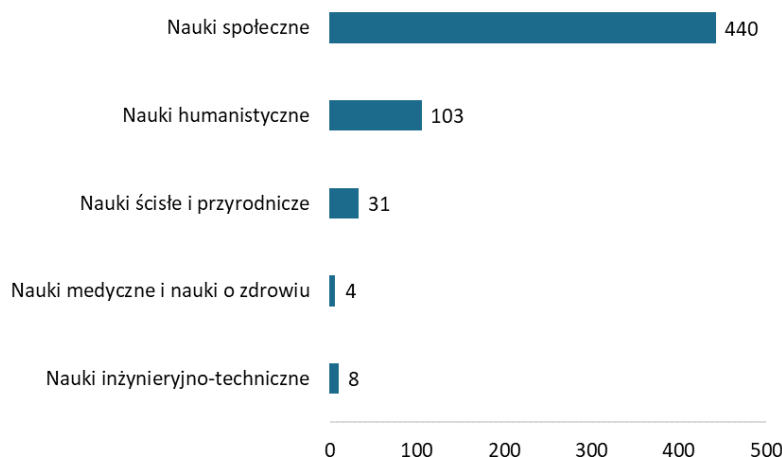
Przedmioty związane z konfliktami i ich rozwiązywaniem oferowane studentom wyższych uczelni

Przeprowadzona diagnoza pozwoliła na zebranie informacji o 586 przedmiotach związanych z konfliktami i ich rozwiązywaniem prowadzonych na badanych 10 uczelniach wyższych. Wskazać należy na znaczące zróżnicowanie liczby przedmiotów związanych z konfliktami występujących na badanych uczelniach. Uwagę zwrócić trzeba na dwie zmienne różnicujące – ale nie determinują one w całości zakresu występowania problematyki dotyczącej konfliktów. Po pierwsze, jest to wielkość uczelni. Wprawdzie do analizy wybrano 10 największych publicznych uczelni, jednak pierwszy w rankingu Uniwersytet Warszawski na 31 grudnia 2022 liczył 36 311 studentów, a dziesiąta Akademia Górniczo-Hutnicza 18 378, więc niemalże o połowę mniej (ryc. 5.).

Po drugie, to profil uczelni. Politechniki i Akademia Górniczo-Hutnicza w ograniczonym zakresie prowadzą kształcenie w obszarze nauk społecznych, najbliższej powiązanych z tematyką konfliktów i ich rozwiązywania, stąd tam przedmiotów związanych z konfliktami zidentyfikowano najmniej. W przypadku uniwersytetów najwięcej przedmiotów zebrano dla Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, a najmniej dla Uniwersytetu Gdańskiego (ryc. 6.).

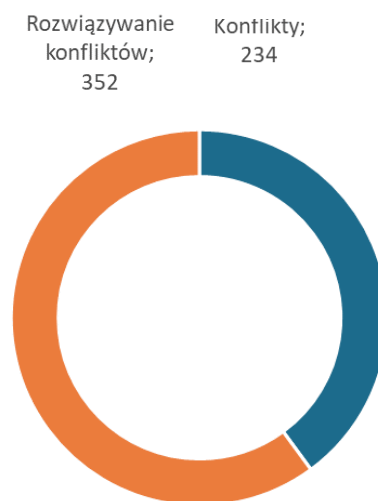
Sprawdzono również jaką dziedzinę naukową reprezentują (wyłącznie lub w dominującym zakresie) wydziały, na których prowadzone są przedmioty związane z konfliktami i ich rozwiązywaniem. Absolutnie dominujące

okazały się nauki społeczne – na wydziałach reprezentujących nauki społeczne realizowano 75,1% wszystkich zidentyfikowanych przedmiotów. Nauki humanistyczne realizowały 17,6% przedmiotów, zaś wydziały reprezentujące nauki ścisłe i przyrodnicze, medyczne i nauki o zdrowiu oraz nauki inżynierijno-techniczne niewielkie odsetki. W przypadku nauk ścisłych i przyrodniczych przedmioty związane z konfliktami dotyczyły najczęściej geografii, geodezji, biologii i ochrony środowiska i wiązały się z konfliktami środowiskowymi i przestrzennymi. W przypadku nauk medycznych i o zdrowiu dwa przedmioty były powiązane z organizacją ochrony zdrowia, a dwa dotyczyły ogólnie negocjacji. Z kolei w odniesieniu do nauk inżynierijno-technicznych przedmioty należały głównie do oferty przedmiotów humanistycznych i społecznych, obowiązkowych do realizacji w każdym programie studiów (ryc. 7.).

Ryc. 7. Dziedzina naukowa wydziałów, na których prowadzone są przedmioty związane z konfliktami i ich rozwiązywaniem

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań własnych.

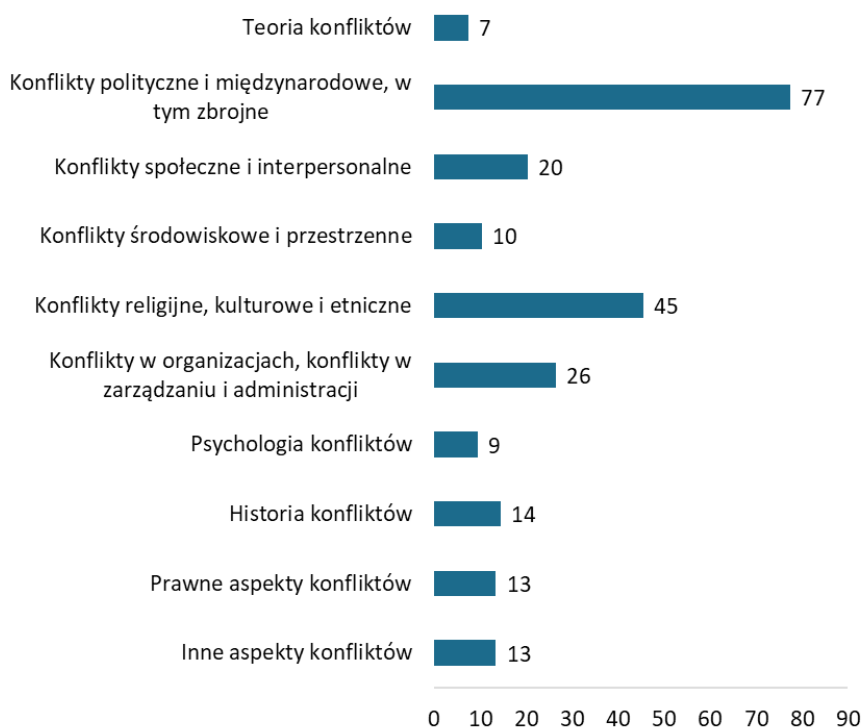

Ryc. 8. Problematyka podejmowana przez przedmioty związane z konfliktami i ich rozwiązywaniem

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań własnych.

Istotna jest konkretna problematyka, którą podejmują przedmioty związane z konfliktami i ich rozwiązywaniem. Analiza tych przedmiotów wskazuje, że 39,9% dotyczyło problematyki konfliktów, zaś 60,1% rozwiązywania konfliktów.

W przypadku problematyki konfliktów można zidentyfikować szczegółowe obszary analizy konfliktów realizowane w ramach przedmiotów. Najwięcej przedmiotów dotyczyło konfliktów o charakterze politycznym i międzynarodowym, w tym konfliktów zbrojnych. Wśród przedmiotów tych często występowały przedmioty dotyczące konfliktów zbrojnych, konfliktów politycznych czy międzynarodowych w określonych obszarach geograficznych, a także ogólnie konfliktów politycznych czy międzynarodowych we współczesnym świecie. Kolejny zespół przedmiotów obejmuje analizę konfliktów o charakterze religijnym, kulturowym i etnicznym – tu dominują przedmioty ogólne, dotyczące konfliktów religijnych, konfliktów kultur, konfliktów kulturowych oraz konfliktów etnicznych, narodowych i narodowościowych. Konflikty w organizacjach, zarządzaniu i administracji to najczęściej przedmioty podejmujące problemy związane z konfliktami w organizacjach, zarządzania konfliktami oraz konfliktami w administracji. W obszarze konfliktów społecznych i interpersonalnych najczęściej występował przedmiot konflikty społeczne. W przypadku historii konfliktów najczęstsze przedmioty to historie wojen i konfliktów.

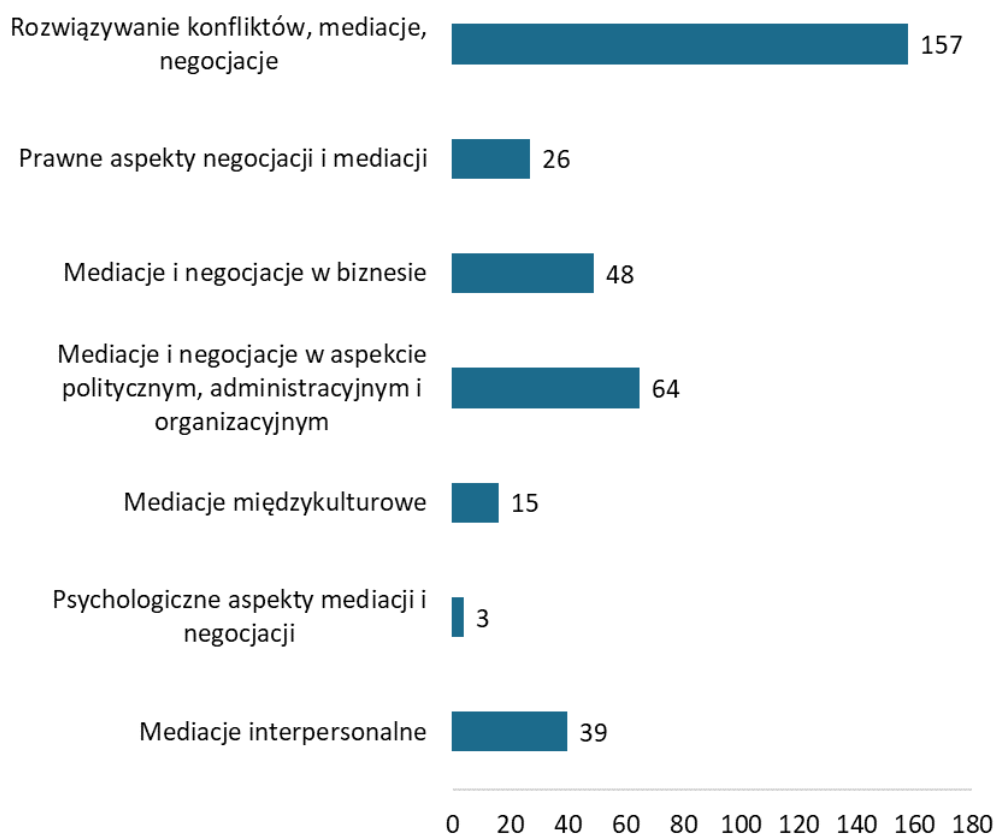

Ryc. 9. Obszary analizy konfliktów na przedmiotach związane z konfliktami

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań własnych.

Z kolei w obszarze prawnych aspektów konfliktów przedmioty dotyczyły najczęściej prawa w międzynarodowych konfliktach zbrojnych, a w obszarze środowiskowym i przestrzennym konfliktów w przestrzeni miejskiej, konfliktów środowiskowych i w ochronie przyrody. Niewielka liczba przedmiotów obejmowała psychologię konfliktów oraz teorię konfliktów. Inne aspekty podejmowane przez przedmioty dotyczące konfliktów były związane np. z etycznymi aspektami konfliktów, wizerunkiem mediatora czy negocjatora, rolą mediów w relacjonowaniu konfliktów, przedstawiania konfliktów w literaturze czy filmie.

Więcej przedmiotów podejmowało problemy rozwiązywania konfliktów niż samych konfliktów. Oczywiście zwrócić należy uwagę na fakt, że treści związane z konfliktami i ich rozwiązywaniem są ze sobą integralnie powiązane i prawdopodobnie na wielu przedmiotach pojawiają się łącznie. Jednak w przypadku 352 przedmiotów główny nacisk położony był na aspekty związane z rozwiązywaniem konfliktów. W tym obszarze największa grupa przedmiotów, aż 157, dotyczyło ogólnie problematyki rozwiązywania konfliktów, negocjacji i mediacji. Najczęściej były to przedmioty: mediacje, negocjacje, negocjacje i mediacje, alternatywne metody rozwiązywania sporów, rozwiązywanie konfliktów, rozwiązywanie sporów. Kolejną dużą grupę stanowiły przedmioty dotyczące mediacji i negocjacji w aspekcie politycznym, administracyjnym i organizacyjnym. Dominowały tu przedmioty dotyczące mediacji i negocjacji międzynarodowych oraz mediacji i negocjacji w administracji. Z kolei w obszarze mediacji i negocjacji w biznesie zdecydowanie dominował przedmiot negocjacje w biznesie. W sferze mediacji interpersonalnych mieściły się przedmioty dotyczące mediacji rodzinnych, małżeńskich, rówieśniczych, szkolnych czy mediacji w pracy socjalnej. Prawne aspekty negocjacji i mediacji dotyczyły zwykle mediacji w aspekcie prawnym w konkretnych sprawach: karnych, cywilnych, rodzinnych, administracyjnych, gospodarczych itp. Zidentyfikowano również przedmioty dotyczące mediacji międzykulturowych i psychologicznych aspektów negocjacji i mediacji – zwykle były to przedmioty o tego typu nazwach.

Ryc. 10. Obszary analizy rozwiązywania konfliktów na przedmiotach w tym obszarze

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań własnych.

WNIOSKI

W oparciu o analizę kształcenia w obszarze konfliktów i ich rozwiązywania na poziomie szkolnictwa wyższego sformułować można następujące wnioski:

Ze względu na autonomię wyższych uczelni i ich uprawnienia do samodzielnego kształtowania oferty dydaktycznej w zakresie oferowanych kierunków studiów, realizowanych efektów uczenia się i zajęć (przedmiotów) prosta identyfikacja zakresu kształcenia w obszarze konfliktów i ich rozwiązywania nie jest możliwa. Efekty uczenia się i programy tych samych kierunków na różnych uczelniach mogą być podobne, ale też odmienne, nie można więc w prosty sposób stwierdzić np. że na kierunku socjologia czy pedagogika realizowane są treści związane z konfliktami w określonym zakresie. W systemie RAD-on, który jest częścią Zintegrowanej Sieci Informacji o Nauce i Szkolnictwie Wyższym, według danych na 31 grudnia 2022 roku figurowało 446 wyższych uczelni³⁴, stąd by faktycznie rozpoznać zakres kształcenia należałoby przeanalizować wszystkie kierunki kształcenia na 446 uczelniach. Realizując badanie zdecydowano więc o zawężeniu analizy do zbadania kierunków, których nazwy sugerują powiązanie z problematyką konfliktów i ich rozwiązywania, zbadania efektów uczenia się dla wybranych kierunków na 10 największych publicznych uczelniach oraz przeanalizowania realizowanych przedmiotów z obszaru konfliktów na tychże uczelniach. Taki tryb postępowania ocenić należy jako optymalny w relacji nakładu pracy i kosztów do uzyskanego efektu analitycznego. Nie jest on jednak pozbawiony wad. Należą do nich m.in. pewna doza subiektywizmu w kwalifikowaniu efektów uczenia się czy przedmiotów do obszaru dotyczącego (lub nie) problematyki konfliktów, a także problemy z wyszukiwaniem informacji na stronach internetowych poszczególnych uczelni – każda uczelnia samodzielnie (a czasami wydział czy instytut w ramach uczelni) decyduje o sposobie i miejscu prezentacji programów studiów oraz zestawień realizowanych przedmiotów, stąd nie wszystkie informacje były możliwe do odnalezienia.

W przypadku kształcenia na studiach pierwszego i drugiego stopnia oraz jednolitych magisterskich problematyka konfliktów i ich rozwiązywania jako główny element programu studiów zidentyfikowana została zaledwie dla trzech kierunków studiów, przy czym analiza efektów uczenia się oraz siatki zajęć wykazała, że właściwie zaledwie dwa kierunki Etyka: mediacje i negocjacje, studia I i II stopnia realizowane na Uniwersytecie Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie dotyczą kwestii konfliktów, a dokładniej ich rozwiązywania. Problematyka konfliktów i ich rozwiązywania wydawać się może zbyt szczegółowym i praktycznym obszarem jak na studia wyższe, jednak po pierwsze, problematyka ta może być szeroko podbudowana teoretycznie oraz umożliwić nabycie wiedzy, umiejętności i kompetencji przydatnych w praktyce, po drugie, kwalifikacje w tym obszarze mogą być wykorzystywane w wielu obszarach życia społecznego i zawodach (m.in. w pomocy społecznej, oświacie, administracji, polityce czy biznesie). Czyni to ten obszar kształcenia atrakcyjnym.

Zdecydowanie szerszy jest zakres kształcenia podyplomowego w obszarze konfliktów i ich rozwiązywania. Studia podyplomowe przeznaczone są dla osób z wykształceniem wyższym (najczęściej wystarczające jest ukończenie studiów I stopnia) i umożliwiają zdobycie specjalistycznej wiedzy, umiejętności i kompetencji w określonym obszarze. Studia podyplomowe koncentrują się na tematach specjalistycznych, nie zaś na ogólnej edukacji akademickiej. Studia podyplomowe oferują możliwość poszerzenia wiedzy przede wszystkim w zakresie rozwiązywania konfliktów, w szczególności mediacji.

34 Studenci, RAD-on, https://radon.nauka.gov.pl/raporty/studenci_2022, 15.08.2024.

Analiza efektów uczenia się dla kierunków studiów z wybranych obszarów realizowanych na 10 wybranych uczelniach wyższych wykazała, że na 182 kierunki jedynie 28, czyli 15,4%, posiada efekty uczenia się powiązane z analizą konfliktów i ich rozwiązywania. Liczbowo i procentowo najwięcej kierunków z efektami uczenia się odnoszącymi się do konfliktów zidentyfikowano w obszarze pedagogiki oraz bezpieczeństwa. Najczęściej jednak efekty te nie należały do kluczowych w programie studiów, miały raczej charakter uzupełniający, co przekładało się na funkcjonowanie w programach pojedynczych przedmiotów ukierunkowanych na konflikty i ich rozwiązywanie albo ich brak. Podkreślić jednak należy, że kwestie związane z konfliktami i ich rozwiązywaniem z pewnością pojawiają się na różnych przedmiotach jako jeden z elementów zajęć. Szczegółowa analiza efektów uczenia się oraz siatek zajęć pozwoliła na wskazanie, że trzy kierunki studiów: Dialog i doradztwo społeczne I i II stopnia na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Bezpieczeństwo międzynarodowe na Uniwersytecie Wrocławskim należą do kierunków w szerokim zakresie uwzględniających problematykę konfliktów i ich rozwiązywania.

Analiza przedmiotów związanych z konfliktami i ich rozwiązywaniem oferowanych studentom 10 wybranych uczelni wyższych pozwoliła na wyodrębnienie 586 takich przedmiotów. Przeważały przedmioty ukierunkowane na rozwiązywanie konfliktów, czyli mediacje, negocjacje czy ogólnie alternatywne metody rozwiązywania sporów. Przedmioty związane z konfliktami i ich rozwiązywaniem zdecydowanie częściej występują na uniwersytetach niż na uczelniach technicznych, co wiąże się z dziedzinami nauki, w których realizowane jest kształcenie. Analiza wykazała, że przedmioty związane z konfliktami i ich rozwiązywaniem prowadzone są głównie przez jednostki zajmujące się dyscyplinami należącymi do dziedziny nauk społecznych. Wśród przedmiotów poświęconych konfliktom dominują zajęcia dotyczące konfliktów politycznych, międzynarodowych, w tym konfliktów zbrojnych, a także konfliktów religijnych, kulturowych i etnicznych. W przypadku przedmiotów związanych z rozwiązywaniem konfliktów dominują przedmioty ogólne, omawiające rozwiązywanie konfliktów, mediacje, negocjacje, czy ogólnie alternatywne metody rozwiązywania sporów.

W związku z brakiem badań i analiz w zakresie edukacji w obszarze konfliktów i ich rozwiązywania istnieje konieczność realizacji dalszych prac analitycznych dotyczących nabywania przez studentów wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych w obszarze konfliktów i ich rozwiązywania.